

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

Ластовський В. В.,
доктор історичних наук, професор, Київський
національний університет культури і мистецтв
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

**ПРАВО НАРОДІВ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН І ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ
РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ: Радзивілл О. А.
ПРАВО НАРОДІВ ВІД НЕОЛІТУ ДО НОВОГО ЧАСУ.
Т.1. – К.: НАУ, 2017. – 460 с.**

Хоч як би не популярно було нині говорити про кризу сучасної української науки, тим не менше, реальність неодноразово підкидає широкому загалу цяточки вкраплень, які скоріше свідчать, можливо, про кризу управління цим явищем, але не про кризу самої науки. Адже наука твориться не системою, а окремими особистостями (система ж є лише засобом до найкращого втілення результатів; та якщо вона заважає, то результати все одно знайдуть свого адресата). Свідченням справедливості цього і виступає представлена на розсуд Читача монографія.

Наукова вартість цієї книги визначається двома моментами: її концептуальністю та широтою можливого практичного використання.

Щодо концептуальності, то тут треба вказати, що автор спробував представити процес розвитку «права народів» як комплекс системотворчих чинників – міжродових, міждержавних, міжнародних, міжцивілізаційних...

Що ж до широти можливого практичного використання, то тут треба відзначити кілька аспектів: по-перше, монографія хоч і є науковим твором, тим не менше, її вже можна спокійно трансформувати в навчальний посібник чи підручник; по-друге, її можна застосовувати в різних напрямках – історичному, юридичному, політологічному, соціологічному тощо. До того ж, навчальний і науковий процеси в прогресуючому соціальному просторі завжди складаються в єдиний процес, що лежить в основі розвитку державності.

1-й том містить передмову, вступну частину («Право народів» у контексті теорії антропогенезу), 3 розділи (1-й «Первісне родове право як базовий компроміс природних прав жінки й чоловіка, напрями його трансформації в неоліті»; 2-й «Симбіотичні компроміси в цивілізаціях першого покоління «права миру» автохтонних громад і «права війни» воєнничих кланів іммігрантів»; 3-й «Політико-правові компроміси «права родів і «права громад» у цивілізаціях другого покоління») та список літератури.

Хронологічні рамки саме цієї частини визначаються періодом в кілька тисяч років, впродовж яких «право народів» проходило формування від свого природного рівня через родове право аж до виникнення відповідних політико-правових ідей в античному світі.

Територіально книга охоплює цивілізовану частину людства епохи стародавнього світу тобто передовсім це стосується країн Стародавнього Сходу та Греції і Риму. І, при цьому, автор веде розповідь на основі цивілізаційного підходу до висвітлення історичних процесів. Як з моєї точки зору, дослідник цілком виправдано в цьому відштовхується від ідей і концепції А. Тойнбі.

Автор багато в чому проявляє сміливість у своєму творі. Передовсім, в тому, що взагалі взявся за ту тему, над якою міг би працювати цілий науковий академічний інститут чи, принаймні, підрозділ (та чи багато ми взагалі подібних праць бачимо від інститутів НАНУ в принципі?). Але й крім цієї загальної сміливості в менших дозах її вистачає впродовж усього твору. Так, вже від самого початку він відзначає як свій робочий постулат думку, що до неолітичної революції «великий рід був не лише елементарною ланкою планетарного розселення та генетичного й соціально-культурного відтворення людства, але і єдиним типовим суб'єктом «міжнародних відносин» у найширшому їх тлумаченні» (с. 5). З огляду на сучасний стан вітчизняної (та й зарубіжної) теорії та історії міжнародних відносин, такий підхід багато кого може здивувати і викликати ще й жваве заперечення (як з приводу суб'єкта міжнародних відносин, так і з приводу взагалі міжнародних відносин в епоху неоліту).

Нижня межа твору – епоха неоліту. Це й зрозуміло. Загальноприйнятим є починати відлік формування права і державності саме від цього часу, стрижнем якого була «неолітична революція», а результатом – початок формування державних органів. Хоча, можливо, автору й варто було б більш наполегливо спробувати зламати певні стереотипи та поглянути у ще більш ранню епоху – епоху палеоліту (причому не тільки пізнього). Він власне це й спробував зробити, розглядаючи «первісне родове право донеолітичних суспільств» (с. 95–117). Однак, як на мене, не дуже вдало, оскільки спирається в цьому більше на дослідження етнологів, соціологів, істориків, але не археологів. І тут є певна похибка, адже тільки праці останніх дають інформацію, чітко прив'язану до відповідного хронологічного проміжку, а всі інші – тільки відносно. У цьому сенсі значно інформативнішими виглядають, наприклад, дослідження Г. Матюшина, в котрих можна побачити генетичний зв'язок між первісним стадом та людською спільнотою.

Автор у своїй роботі не спирається виключно на історичні епохи. Робота має чіткий зв'язок із сучасними науковими проблемами, сучасним розвитком теоретичних напрацювань щодо розвитку світу. В результаті, ті питання, які зачіпаються у монографії, набувають глобального характеру: «Населення планети лише поступово може усвідомити себе єдиним цілим – від початку історії й донині, без втрати

самобутності в мультикультурному й солідарному співтоваристві народів – в процесі пошуку спільних рішень і цінностей, в режимі діалогу й ненав'язливого взаємовпливу культур» (с. 90). Або ж в іншому випадку: «Забезпечення солідарності народів планети вже стає головним орієнтиром зусиль відповідальної частини міжнародного співтовариства, в умовах усе гостріших і несподіваніших викликів сучасності» (с. 11). При цьому, в даному випадку ми маємо не із стандартним високим набором слів (досить часто слабко усвідомлюваним), а з тією кінцевою думкою, до якої нас підводить сам автор.

Книга буде важлива не лише вченим, а й викладачам у навчальних закладах, котрі можуть знайти тут необхідну для навчального процесу інформацію – зокрема, щодо історії розвитку міжнародного права, культурно-правових традицій у давньокитайському, індо-арійському, еллінському та римському суспільствах... Когось, можливо, здивує розгляд геополітичних передумов формування ойкумени античності (с. 427–433). Тим не менше, географічний фактор в концепції автора виступає як один із ключових у процесі формування і соціогенезі цивілізації. Між іншим, у першому томі свого твору в центрі розповіді опиняється два цикли «ойкуменізації» із трьох, що охопили всю Євразію та Північну Африку.

Попри достатньо ґрунтовну вступну частину монографії, в якій визначаються суб'єкти міжнародних відносин, природна обумовленість єдності й різноманітності людства, історична динаміка соціогенезу, змістовні виміри права народів, кидається у вічі відсутність узагальнюючих висновків. І це зрозуміло: читачів ще чекає 2-й том цієї праці.

Якщо ж спробувати коротко охарактеризувати представлене дослідження, то найоптимальнішим буде визначення його як міждисциплінарної монографії, що поєднує всесвітню (цивілізаційну) історію – історію та теорію міжнародних відносин – історію та теорію міжнародного права – історію політико-правових вчень – загальну історію держави та права.

Lastovskyi V. V., Doctor of Historical Sciences, professor, professor of International Relations Chair, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

A right for people is in the context of international relations and civilization processes.

Book Review: Radziwill O. A. Right of peoples from the Neolithic to Modern times. T.1. – K.: NAU, 2017. – 460 p.

* * *

Калуга В. Ф.,
доктор філософських наук, професор, професор
кафедри історії та політології, Національний
університет біоресурсів і природокористування
(Україна, Київ), kalugavl@ukr.net

**РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ:
ТАРАСЮК Л. С. АНДРОГІННА ЦІЛІСНІСТЬ
ЯК ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОГО БУТТЯ ЛЮДИНИ:
МОНОГРАФІЯ / Л. С. ТАРАСЮК. – Київ:
АМУ, 2017. – 336 с.**

Актуальність проведеного наукового дослідження зумовлена як практичною необхідністю, так і очевидною відсутністю цілеспрямованих комплексних розвідок насамперед у вітчизняній філософській науці андрогінної цілісності людини як феномену її соціального буття. Обрання предметом дослідження саме андрогінної цілісності людини зумовлене також низкою поточних соціальних проблем, наявних в українській спільноті, що потребують свого конструктивного вирішення. Між тим, явно пріоритетними напрямками дослідницької уваги і прикладної активності на сьогоднішній день є цілісність особистості, цілісність суспільства чи країни, окрім того, право на цілісність особистості. Очевидно, це не в останню чергу пов'язано з вимогою сучасного європейського підходу щодо інтегрованості суспільства, стратегічних тенденцій, пов'язаних з інтегративними процесами в суспільстві.

Свою чергою, обраний дослідницький підхід дає відчутну можливість комплексно, всебічно і досить повно дослідити цілісність як феномен її соціального буття. Тим самим відкриваючи ще одну можливість тією чи іншою мірою зарадити сучасній понадактуальній проблемі внутрішньої напруги і дискомфорту, зокрема породжених низкою внутрішніх і сполучених з ними зовнішніх конфліктів. При цьому, засоби розв'язання подібних конфліктів можуть виконувати ще й функцію своєрідних механізмів адаптування у сучасному суспільстві.

Природно, що об'єктом даного наукового дослідження, насамперед, є досвід вітчизняних та зарубіжних мислителів, представлений у вигляді філософсько-аналітичних ідей щодо проблеми андрогінності та цілісності людини. Відтак, рецензована наукова робота містить, окрім іншого, певні послідовно обґрунтовані підходи та алгоритми, що можуть виявитися досить ефективними щодо відновлення цілісності людини.

В цілому дане наукове дослідження відзначається послідовним викладом матеріалу, достатнім рівнем науковості, при цьому зберігаючи легкість мови та природну простоту викладу матеріалу. У межах першого розділу розкрито визначення понять, подано їх уточнення, а також проаналізовано та досліджено еволюцію існуючих наукових поглядів щодо проблеми цілісності. Другий розділ присвячено вибору та обґрунтуванню теоретико-методологічних основ дослідження. Разом з тим розкрито методи та методології, які, як на думку автора, найефективніше дають змогу дослідити феномен андрогінної цілісності. При цьому автору притаманна певна оригінальність у процесі висвітлення досліджуваного питання. Третій розділ присвячено дослідженню цілісності людини